

דברי תורה לפרשת חקת

מאת הרב נחמיה טיילור

"וכי נחש ממית או נחש מחיה"

יש רק מקרים בודדים שרבי יהודה הנשיא, עורך המשנה, מפרש במשנה עצמה אירועים המוזכרים בתורה. המשנה במסכת ראש השנה פרק שלישי אומרת:

" כיוצא בדבר אתה אומר עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשוך וראה אתו וחי, וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים".

החידוש של רבי יהודה הנשיא הוא שלא הסתכלותם או מבטם אל הנחש גרמה לרפואתם, אלא הנחש היה האמצעי שדרכו שעבדו את לבם לאביהם שבשמים וכתוצאה מכך נתרפאו.

השפת אמת בפרשתנו (שנת תרל"ו) מסביר שהמסר של פרשנות זו באה ללמדנו שגם בשעה שבני ישראל היו עסוקים ברפואה הגשמית (הנחש), עומק העניין הוא שהרפואה האמתית באה מלמעלה. בכדי להתרפא ממחלות, על האדם ליטול תרופות = ההסתכלות בנחש- בו בזמן ההסתכלות - יהיה לבו לשמים. תובנה זו של השפת אמת מתאים לתפיסתו הכללית של בעל העמק דבר בהקדמתו לספר במדבר המסביר שבשנת הארבעים לשהותם

של עם ישראל במדבר " ההשגחה מכוסה, ורק המביט בעין יפה היה מרגיש בה כמו ההולך בחשכת לילה". אדם המתבונן מן הצד חושב שהנחש "ממית או מחיה" אך האמת היא "ששעבוד הלב" הוא "המחיה".....

אך נשאלת השאלה מהי הסבה שרבי יהודה הנשיא מחדש את החידוש הזה דווקא במסכת ראש השנה במקום הזה. מסביר רבי מנחם המאירי בספרו בית הבחירה: "מתוך שהיה מדבר בעניין כוונת הלב הביא ענין זה להודיע שכל הדברים בכוונת הלב הם תלויים" ובעקבותיו כך הסביר ר"ע מברטנורא. כוונתם לומר מכיוון שבמשנה הקודמת נכתב " אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא", לכן צירף רבי יהודה הנשיא את המשנה הזאת למשנה הקודמת.

הרמב"ם בפירושו על המשנה הוסיף משפט מעניין וכך כתב: "כל זה ברור לפי מה שצריך כאן, בעניין שאנחנו בו ולפי מטרת הספר". הרמב"ם השתמש בשני ביטויים, " בעניין שאנחנו בו" והשני " ולפי מטרת הספר". "ה"עניין שאנחנו בו" קשור לעניין הכוונה וכמו שכתב המאירי, אך מה הרמב"ם התכוון באומרו "ולפי מטרת הספר"? (הרב עמיטל זצ"ל במאמרו בספר " בהיותו קרוב " התייחס גם לנקודה זו).

כנראה שהרמב"ם הבין שמטרת הספר הוא "ענין ראש השנה" על אף שחלק גדול מהמסכת עוסק בהלכות קידוש החודש. במורה הנבוכים פרק חלק ג פרק מג הוא כתב: " ראש השנה יום אחד, מפני שהוא יום תשובה והערת בני אדם משכחתם, ומפני זה יתקע בו בשופר כמו שבארנו במשנה תורה". הוא הפנה את הקוראים לדבריו בהלכות תשובה פרק ג הלכה ד:

" אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק....."

החטא המרכזי של האדם לדעת הוא "שכחת האמת בהבלי הזמן" ולכן עליו להיזכר תמיד מהי מטרת האדם בעולם הזה.

הרמב"ם עסק בנושא זה רבות ונציין את דבריו בסוף הלכות מזוזה פרק ו הלכה יג:

" חייב אדם להיזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו וייעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים"

ביום הראשון של השנה על האדם לשחזר ולהפנים שנה אחר שנה, את עיקר עבודתו עלי אדמות והיא " לשעבד את לבו לאביו שבשמים". כל המצוות שאדם מקיים, מכוונים למטרה הזאת של שעבוד הלב. כל מה שקורה לאדם וגם בשעה שהוא נוטל תרופות, עליו להפנים שהתרופה היא אמצעי להוביל אותו לשעבוד הלב.

בשעה שאנו מסיימים את שנת הלימודים, נתפלל שנמשיך גם בימי החופשה את מה שהתחלנו בחודש אלול ל"זכור את בוראנו" ונצליח לשעבד את לבנו לאבינו שבשמים".